

7. Átány, Alsó Szárazbői-dűlő III.

(Heves megye) B, Sza, Kk

Az előzetes terepmunkálatok alapján átlagosnak gondolt részen, a 200 m hosszú területen és az ellenőrzési szakaszon együtt a termékvezeték nyomvonalában 18 terepjelenség mutatkozott. Ezek többsége szarmata korú: egymással párhuzamos K-Ny irányú árok, néhány gödör és egy ház. Egy bronzkori gödör és egy késő középkori kút részlete is előkerült. A területen gépi munkával megnyitottuk a négy méteres szakaszt, amelyen nem sok objektum mutatkozott.

VÁRADI ADÉL

8. Átány, Felső Szárazbői-dűlő IV.

(Heves megye) Sza

A 16. számú lelőhelyen egy intenzív szóráskepű úgynevezett császárkori településre akadtunk, ahol a nyomvonalárokban legalább hét különféle beásást rögzítettünk. A beásások: gödör, ház és kút. Több jelentős, a 2-3. századra datálható szürke és vörösbarnás majdnem ép edényt és nagyon sok töredéket, állatcsontokat találtunk.

FODOR LÁSZLÓ

9. Átány, Nagyhalmi-dűlő

(Heves megye) U, B, Sza

A 200 m hosszú lelőhelyen a terepbejárás intenzív minősítésének megfelelően sűrű telepnyomokat észleltünk. Egy nagy szarmata telep részét tártuk fel: házak, árkok, gödrök, cölöplyukak, egy kemence és egy füstölő került a napvilágra. Egy gödörben kutyacsontvázat, egy másikban több állat földi maradványát bontottuk ki. A feltárt területen egyetlen, bestiálisan kirabolt, csontok és leletek nélküli, rendkívül mély sír volt, korát nem ismerjük. Az 1000 m²-en folytatott leletmentés 89 feltárt objektumot eredményezett. A szarmata leletanyag közepes mennyiségű, néhány bronzkori gödör és szórványosan neolit cserép is előkerült. Az ellenőrzési szakaszon egy bronzkori gödörreszt sikerült megmenteni.

VÁRADI ADÉL

10. Babarc, Szabad-földek

(Baranya megye) U, Ró

Az 1999-es ásatást közvetlenül az előző két évben megnyitott szelvények mellett (100/50, 100/60 és 100/70) folytattuk, feltárva a 110/60-as szelvény nyugati felén két 5 × 5 méteres blokkot (110/60.1 és 110/60.4). E két blokk közvetlenül csatlakozott a 100/60-as szelvény keleti oldalához.

Az 1999-ben talált objektumok illeszkednek a korábban feltártakhoz: az 1997-ben, a 100/50-es szelvényben talált késő római falsarok kelet-északkeleti irányú falának folytatását találtuk meg (1/A), illetve egy arra merőleges falat (1/B-F) a 110/60.1-4 keleti oldalán. Ezek alapján kiserkeszt-

hető a két fal találkozásánál lévő falsarok. Az 1/C falszakasz az 1/A-ra merőleges, sekély alapozású fal, minden bizonnyal közfalként két helységet választott el. Az 1/D kiszedett fal az 1998-ban, a 100/60-as szelvényben feltárt NyDNy-KÉK irányú falszakasz folytatásaként csatlakozik az 1/B-F falhoz, a 110/60.4 blokkban. Ettől északra, az 1/D és 1/F falra illeszkedve találtuk meg a habarcszott aljú, törmelékkel betöltött fűtőcsatornát, valamint az e fölé épített hypocaustum sárga, agyagos alapozását. A fűtőcsatornát (és általában a falak alapozását) a római rétegek alatti neolitikus rétegbe ásták bele. A fűtőcsatorna belső határoló falába befalazva egy narancsvörös, belül zöldmázás dörzstál töredékét találtuk. A fűtőcsatorna végénél, az 1/F falon kívül, az 1/G és 1/H falak között igen erősen átégett, részben habarcsos borítású felületet találtunk, melyet vastag hamus, átégett réteg borított. Minden bizonnyal ez volt a fűtőcsatornához tartozó praefurnium. A fűtőcsatorna és a praefurnium között pedig, a kiszedett 1/F fal árkanak aljában a füstbeömlőnyílás alapozásának nyomait. A későbbi hypocaustum az 1998-as adatok alapján teljesen téglalap alakú lehetett. Ennek idén csak igen kevés nyomát találtuk meg. Az 1/F és 1/G falak, valamint a 110/60.4-es blokk közti kis területen habarcsos felületet találtunk, mely további helyiségre utal, tehát az 1/B-F fal, legalábbis ezen a szakaszon nem a külvilágot választotta el az épület belsejétől. Az 1/E falszakasz ugyancsak kapcsolódik egy 1998-ban talált NyDNy-KÉK irányú falhoz, keleti végén pedig az 1/F falszakaszba csatlakozhatott, már a blokkon kívül, ennek betöltésében két réteg különíthető el: a felső, melyben számos festett vakolattöredéket találtunk, és az alsó, melyet a felsőtől egy igen vékony, barna földréteg választhatott el, mely a 10. objektum sárga rétege alatti barna talajrétegre hasonlít. Az alsó törmelékes betöltés alatt pedig falszerűen, de minden kötőanyag nélkül összerakott köveket találtunk. A 110/60.4 blokk felső rétegeit (ideértve a későbbi hypocaustumot is) már régebben, a középkorban, vagy később szétrombolták, vastag törmelékteréget és kiszedett falakat hagyva maguk után. A 110/60.1-es blokkban került elő az 5. objektum, mely egy sekély mélyedés volt, betöltésében pedig több száz kisebb-nagyobb festett, piros, sárga, zöld, kék, barna, fekete és fehér vakolattöredéket találtunk. Ezek sajnos igen apróra törve kerültek a betöltésbe, így nem alkalmasak arra, hogy az eredeti falfestményt rekonstruálni lehessen. Úgy tűnik, hogy ezeket a töredékeket itt másodlagos helyzetben találtuk, talán a villa rekonstrukciója során kerültek ide. Ugyanebben a blokkban találtuk a 8. objektumot, mely egy vékony, kemény meszes réteggel borított aljú és oldalú gödör volt. Ennek egy negyedgömb alakú része esett csak a szelvénybe, így teljes egészében nem került feltárássra. Fontos azonban, hogy ezt a meszesgödört(?) az 1/C fal metszette, tehát a fal a gödörnél későbbi volt.

A római rétegek alatt, hasonlóan az eddigi feltárásokhoz, egy Körös-Starčevo kultúrához tartozó település nyomait találtuk. A vastag, sötétbarna, homogén rétegben a KS kultúrára jellemző edénytöredékek kerültek elő, azonban elkülöníthető objektumokat nem le-

hetett dokumentálni. A neolit objektumok hiánya arra utal, hogy vagy egy vastag planírozási réteg, vagy a telepnek csak felületi szórvány anyaggal jelzett része került elő az ez évi ásatás során.

Az 1999-es eredmények jól illeszkednek ahhoz a képhez, mely az előző ásatások alapján kezdett kirajzolódni: a villatelepülés (egyik?) lakóépületének feltárását kezdtük meg. A lakóépület legalább két periódusú volt. Erre a két, szuperpozícióban lévő hypocaustum-rendszer mutat rá legvilágosabban, s ezt látszanak támogatni a feltárás során előkerült érmék is, melyek két, igen jól elkülöníthető csoportra bonthatók. Ezek egyike a 2. század második fele (Antoninus Pius uralkodása) és 275 (Aureliánus) közé datálható, a másik pedig 319 és 378 közé. A 275–320 közötti időszakból az ásatások során nem került elő éremanyag. A 330–335 között vert pénzek kiemelkedően nagy arányban fordulnak elő az éremanyagban és stratigráfiai elhelyezkedésük is sokatmondó: az összes ilyen érme a korábbi hypocaustum-törmelék betöltéséből, közvetlenül későbbi hypocaustum-alapozás sárga agyagrétege alatt, illetve fölött került elő. Ezek arra engednek következtetni, hogy a villát (vagy annak legalábbis ezt az épületét) 275 táján hagyhatták el lakói (a villa leégésére nem utaltak nyomok), talán egy barbár betörés hírének hatására, majd pedig 321-ben vagy rövidebb idővel utána, a még meglévő falakat felhasználva az épületet felújították és újra használatba vették. A falak újbóli felhasználására utal, hogy a 4. századi hypocaustum-alapozás követi a falak vonalát, melyekre a korábbi hypocaustum is illeszkedik.

A feltárt főbb falak egybeesnek az ásatások előtti mágneses felmérés által előre jelzettekkel.

VADAY ANDREA

11. Baj, Öregkovács-hegy

(Komárom-Esztergom megye) Kő

Folytattuk az 1995-ben feltárt rotunda temetőjében a sírok kibontását a templomtól délre és délkeletre eső területen. 1999-ben 80 sírt bontottunk ki és szedtünk fel, és ezzel 217-re emelkedett a feltárt sírok száma. A kevés melléklet közül említést érdemel egy vashól készített, kétágú asztali villa.

PETÉNYI SÁNDOR

12. Bakonyszentlászló, Hódos-éri erdészlak

(Veszprém megye) B

Az MRT 4. kötet 12/10. lelőhelytől Ny-ra, kb. 1,7 km-re, gödör ásásakor talált bronzkori kerámia került be múzeumunkba.

RAINER PÁL

13. Balatonederics, Döme-barlang

(Veszprém megye) R

Az MRT 1. kötet, 5/4. lelőhelytől Ny-ra John Szilárd, a

Styx barlangkutató csoport vezetője a barlang tisztításakor talált hiányos emberi csontvázat, állatcsontokat és egy kerámia kanalat (Lengyeli kultúra) adott át múzeumunknak.

RAINER PÁL

14. Balatonszemes, Bagódomb

(Somogy megye) U, N

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága felkérésére az MTA Régészeti Intézete az M7 autópálya tervezett nyomvonalán végzett leletmentő ásatást Balatonszemesen. A lelőhelyből 1999-ben 9000 m²-t tártunk fel; a Dunántúli vonaldíszes kultúra (legidősebb DVK és Keszthelyi csoport) települése, illetve egy népvándorlás kori (5–6. ? vagy 7. század) kemence és sír került elő. A női sírt a kemence hamusgödörébe ásták be, melléklete egy bronzhuzal fülbevaló volt.

KISS VIKTÓRIA

15. Balatonszemes, Bagódomb (M7, S-58. lh.)

(Somogy megye) Ú

Az újkőkori településtől keletre eső dombtetőn végzett terepbejárás során olyan felszíni nyomokat (sánc és egy kör alakú mélyedés) figyeltünk meg, melyek alapján felmerült, hogy e dombon – mely az autópálya nyomvonala alá, illetve az itt kijelölt agyaggyerő területébe is beleesik – egy középkori kis vár (ún. motte) helye sejthető. A megismételt terepbejárásakor a felszíni jelenségeket inkább újkori katonai tevékenység következményének (ágyúállás?) értékeltük, így a dombtetőn jelölt lelőhelyet megszüntettük.

KISS VIKTÓRIA

16. Balatonszemes, Szemesi-berek (M7 S-13. lh.)

(Somogy megye) U, R, B, LT, Ró, N

A tervezett M7-es autópálya nyomvonalának egyik lelőhelye (S-13. lelőhely), a Tetves-patak keleti partja mentén húzódó enyhe lejtőn található.

A megkutatott 12 000 m²-es területen 185 objektumot tártunk fel az újkőkorból, a késő rézkorból, a bronzkorból, a késő kelta korból, a római, illetve a korai népvándorlás korból.

Legnagyobb számban a középső neolitikus Dunántúli vonaldíszes kerámia objektumai kerültek elő, szám szerint 82. A feltárási területen mintegy 150 m szélességben húzódnak, ezen belül sűrűbben egy 50 m-es sávban. Többségük szabálytalan földkitermelő gödör, illetve ilyenek alja, ám így is jelentős számú, a kultúra dél-dunántúli fiatalabb időszakába (Keszthelyi csoport) tartozó kerámia került elő belőlük. A pattintott kőeszközök többsége bakonyi radiolaritból készült, feldolgozásuk már megkezdődött. A csiszolt kőeszközök között kőbalta és véső töredéke, kőbunkó, őrlőkövek és töredékeik említethetők. A korszak kiemelkedő lelete a 103. objektum fel-